



М. Дерегус
«Маруся Богуславка», 1947

Жанрова
своєрідність,
історична основа,
героїчний зміст дум.
**«Маруся
Богуславка»**
Специфічність
поетичної форми,
ритму

МЕТА:

- **навчальна:** проаналізувати народну думу про Марусю Богуславку, розкрити сюжетно-композиційні та жанрові особливості твору, зробити аналіз головної персонажів, з'ясувати багатоплановість художнього змісту, поглибити знання про думу як ліро-епічний твір;
- **розвивальна:** розвивати в учнів креативні вміння та навички аналізу твору; визначати характери героїв драми; давати повну вичерпну відповідь на поставлені запитання; уміти бачити соціокультурні зв'язки у часі й просторі; зацікавити учнів творами на історичну тематику;
- **виховна:** виховувати в учнів почуття гуманізму, волелюбності, високої духовності, патріотизм, викликати почуття розуміння вчинку головної героїні, виховувати вдумливого читача.



**Репродукція картини Михайла Дерегуса
«Маруся Богуславка».**

Який епізод твору на ній зображено?



КОЗАК БАНДУРИСТ

**Дума — це народний
ліро-епічний твір про
боротьбу українського
народу проти
поневолювачів, про
суспільно-політичне й
побутове життя людей;
велика за розміром
епічна пісня,
переважно героїчного
змісту.**



Ознаки думи

- героїчний або соціально-побутовий зміст;
- своєрідність побудови (зачин, основна частина, повтори, кінцівка);
- великий обсяг тексту;
- варіативність тексту;
- немає поділу на строфи; рядки найчастіше поєднані дієслівною римою;

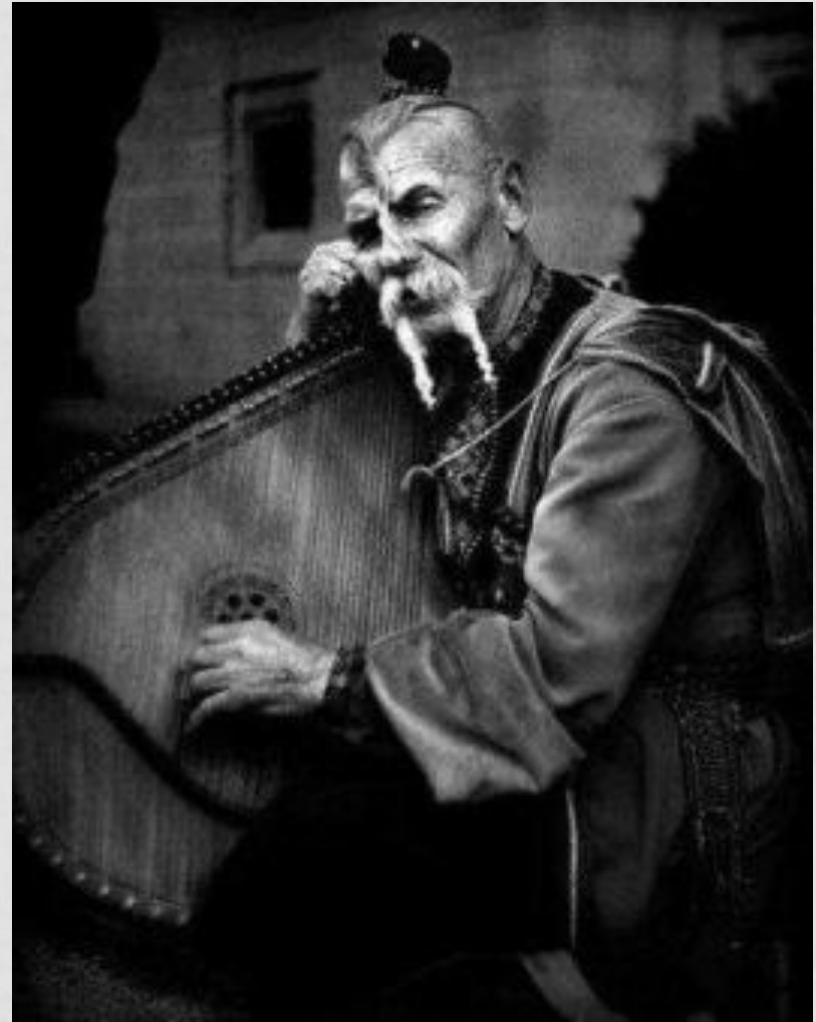
Ознаки думи

- виконуються речатативом — протяжним проказуванням;
- урочистий стиль посилюється прийомом ретардації — хаотичним повторення частин твору з метою уповільнення розповіді;
- усне поширення і зберігання.



Структура думи

- заспів або зачин («заплачка»),
- основна частина,
- повтори,
- закінчення або кінцівка («славословіє»).



За змістом і проблематикою українські думи поділяються на цикли



1) думи про боротьбу українського народу з турецько-татарськими загарбниками в XV—XVII ст. («Маруся Богуславка», «Самійло Кішка») (невільницькі).

За змістом і проблематикою українські думи поділяються на цикли



**2) думи про
визвольну війну
проти польсько-
шляхетського
поневолення в
XVII столітті
(«Дума про Івана
Богуна»).**

За змістом і проблематикою українські думи поділяються на цикли



**3) побутові думи,
які глибоко
розкривають
народну мораль
(«Сестра та брат»)
Серед побутових
дум є й жартівливі
(«Дума про тещу»).**

- **Речетатив — це протяжне проказування, що наближається і до декламації, і до співу.**
- **Ретардація — це композиційний прийом, який полягає в штучному уповільненні розгортання сюжету, дії шляхом введення в художній твір вставних сцен та епізодів, описів природи і т. ін.**

Відомі українські кобзарі



**Остап Микитович
Вересай**



**Михайло Степанович
Кравченко**



**Маруся Богуславка — легендарна
українська героїня XVI – XVII
століття.**

Діалог із текстом

1. Якими словами у думі передано трагічне становище українських бранців? Прочитайте зачин-заплачку й зробіть висновок, чи багатим був турецький вельможа, якщо міг купити й утримувати сімсот козаків-невільників із України? Чи варто вважати правдою, а чи — лише гіперболою тридцятилітню неволю козаків?

Діалог із текстом

2. Чому Маруся вирішила нагадати козакам про найбільше релігійне свято в християнській Україні, не передбачаючи, що нагадуванням про Великдень лише розізлить бранців?

3. Що надумала зробити Маруся, коли зрозуміла, що треба вдаватися до сміливіших і рішучіших дій?

Діалог із текстом

4. Чому в душі красуні точиться боротьба між любов'ю до рідної землі, священним обов'язком допомогти землякам навіть ціною власного життя й роллю законної дружини турецького вельможі, яка вже прийняла мусульманство й, цілком можливо, щаслива?

Діалог із текстом

5. Як ви ставитеся до того, що сама Маруся відмовилася втікати з козаками до рідного краю? Що їй там чекало? Як поставилися б до колишньої дружини турецького вельможі Марусині земляки? Чому ви так вважаєте? А що чекатиме Богуславку в Туреччині після того, як Марусин чоловік довідається про завдані йому дружиною величезні матеріальні збитки?

Діалог із текстом

6. Як ви ставитеся до того, що козаків розгнівила Марусина згадка про Великдень у рідному краю? Чому вони почали проклинати свою землячку і ставитися до неї, як до зрадниці?

Діалог із текстом

7. Чи усвідомлювала Маруся, що буде жорстоко покарана за випущених на волю земляків? Чому передала із козаками-втікачами прохання батькові не намагатися її викупити? Чи справді єдиною причиною відмови від втечі чи законного визволення було те, що українка вже прийняла мусульманство? Які причини могли бути більш вагомими?

Діалог із текстом

**8. Якою постає Україна в очах невільників?
Дайте оцінку сталим епітетам.**

**9. Якими рядками думи передано
«славословіє»? Чому кінцівка стосується тих
невільників, які поки
що не можуть визволитися, хоч дуже
прагнуть повернення додому?**

**10. Які художні прийоми в славословії
наближають його до молитви?**

Мистецькі діалоги

Розгляньте репродукцію картини українського художника Феодосія Гуменюка (нар. 1941 р.) «Маруся Богуславка».

Який саме епізод думи відображено на ній? Опишіть зовнішній вигляд українки, зверніть увагу на елементи одягу.

За рисами обличчя героїні доведіть, що Маруся Богуславка міркує над болючою проблемою, як допомогти землякам-бранцям визволитися з неволі. Яку роль відіграють ключі в руках Марусі? Чи можна їх вважати художньою деталлю?



Феодосій Гуменюк. Маруся Богуславка (1997)





Свято-Троїцька церква

Тема

відтворення часів боротьби українського народу з турками та тривалого перебування козаків у ворожому полоні, яким прагне допомогти Маруся Богуславка.

Ідея

засудження поневолення, страждань, яких зазнали українці під час нападу турків, віра у щасливе вільне життя.

Основна думка

скільки горя, поневірянь зазнав народ у боротьбі з загарбниками, тільки мужність, рішучість українців позбавить їх від ворожого гніту, приниження.

Художні особливості думи

Епітети: «білий камень», «бідні невільники», «святий день», «тяжка неволя», «розкіш турецька», «лакомство нещасне», «тихі води».

Метафора: «сльозами проливали».

Повтори: «...стояла темниця кам'яная»; «...козаки, ви, бідні невольники»; «Словами промовляли, Сльозами проливали»; «...дівкабранка, Маруся, попівна Богуславка».

Художні особливості думи

Риторичні оклики: «Козаки, ви, бідні невільники!», «Гей. Козаки, ви, бідні невільники!», «Як ти нам святий Великдень і сказала!», «Тільки города Богуслава не минайте!», «...Между мир хрещений!», «Пошли, Боже, на многая літа І до конца віка!».

Риторичне запитання: «Чи ви знаєте, Що в нашій землі Та й день затепера?»

Художні особливості думи

Поетичний пейзаж: «Ей, на Чорному морі, На камені біленькім...».

Однакові початки рядків (анафора):
«Маруся, попівна Богуславка».

Постійні епітети: «біднії невольники».

«Славословіє»: «На ясні зорі, На тихі воли, У край веселий, У мир хрещений!»

- **Історична основа думи** – боротьба козаків з турецько-татарськими завойовниками.
- **Тема** – зображення важкої долі козаків-невільників та спробу їх визволити через 30 років полону колишньою бранкою Марусею Богуславкою.
- **Ідея** – уславлення волелюбності та гордості козаків, засудження негативного ставлення до них.

КОМПОЗИЦІЯ

Зачин: розповідь про те, як козаки перебували в ув'язненні у пана турецького.

Основна частина: обіцяння Марусі звільнити запорожців з неволі після від'їзду турецького пана до мечеті.

Висновок: Маруся дотрималася обіцянки — визволила козаків з неволі; відмова героїні тікати на рідну землю.



У 1981 р. у м. Богуславі на місці, де колись була Покровська церква і хата, в якій Маруся народилася й жила, встановлено пам'ятник народній героїні. На постаменті напис **«Живи у думках та піснях Маруся Богуславка».**



ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

1. Визначення думи.

- *(ліро-епічний твір героїчного змісту)*

2. Скільки козаків перебували у темниці?

- *(700)*

3. Скільки років перебували козаки у неволі?

- *(30 років)*

4. З якого роду була Маруся Богуславка?

- *(попівського)*

5. Куди збирався турецький пан?

- *(до мечеті)*

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

6. Що турецький пан віддав на зберігання М. Богуславці?

- *(ключі від темниці)*

7. В який день тижня Маруся прийшла поговорити до полонених козаків?

- *(у суботу)*

8. З якого міста була родом Маруся?

- *(Богуслав)*

9. Про який роковий день йдеться у думі?

- *(Великдень)*

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

10. Чого так довго не бачили козаки в неволі?

- (*«Божого світу», «Сонця праведного»*)

11. Чим приваблює Марусю життя в турецькій землі?

- (*«Розкоші турецькі, лакомства...»*)

12. Які художні засоби використані в цьому уривку?

«Що на Чорному морі,

На камені біленькому

Там стояла темниця кам'яная...»

- (*епітет*)

Класика української літератури

Старицький М. П.

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

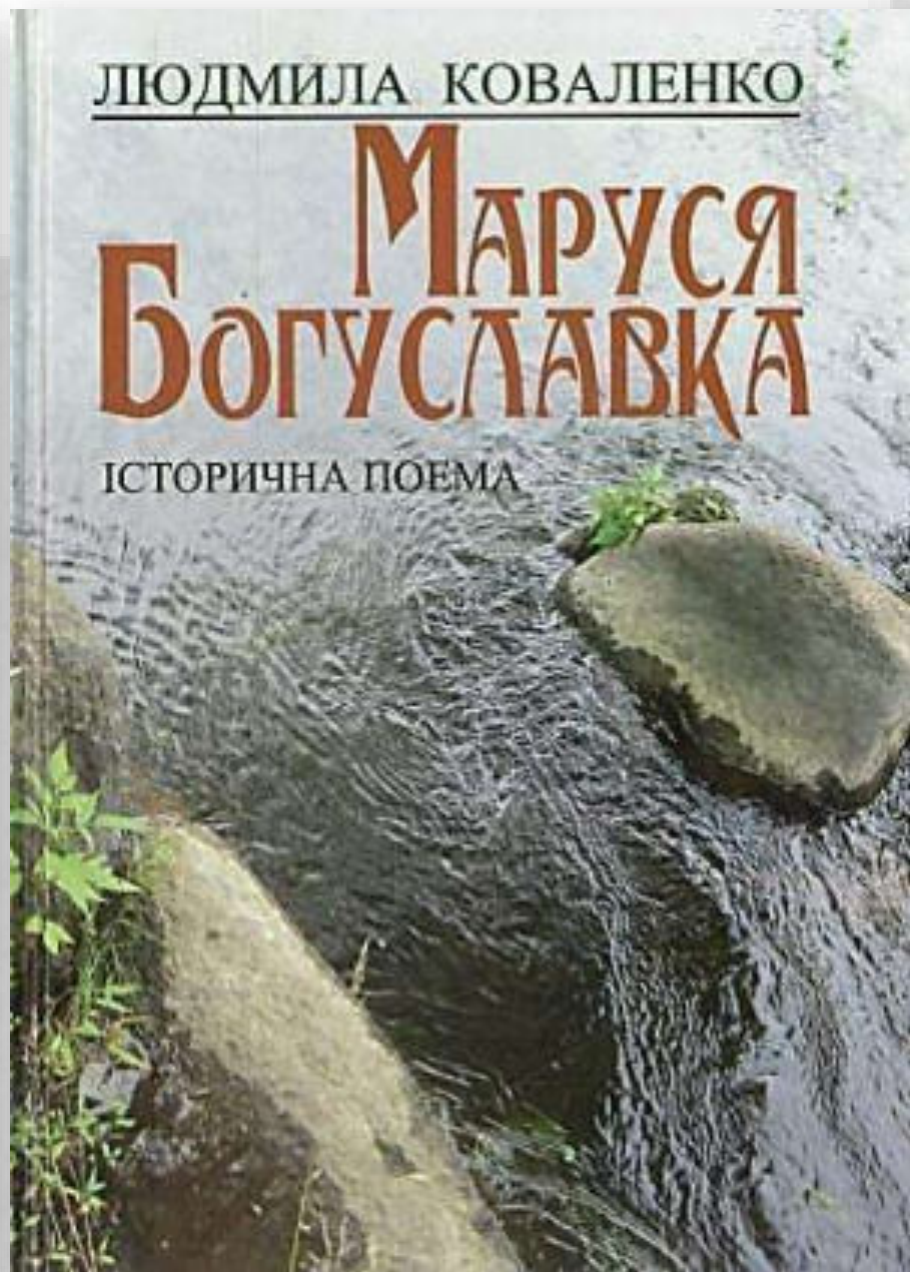
"Відкрита книга"

2012

ЛЮДМИЛА КОВАЛЕНКО

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

ІСТОРИЧНА ПОЕМА



Микола Тютюнник



Маруся Богуславка

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ



Пантелеймон Куліш



МАРУСЯ
БОГУСЛАВКА

Іван Нечуй-Левицький

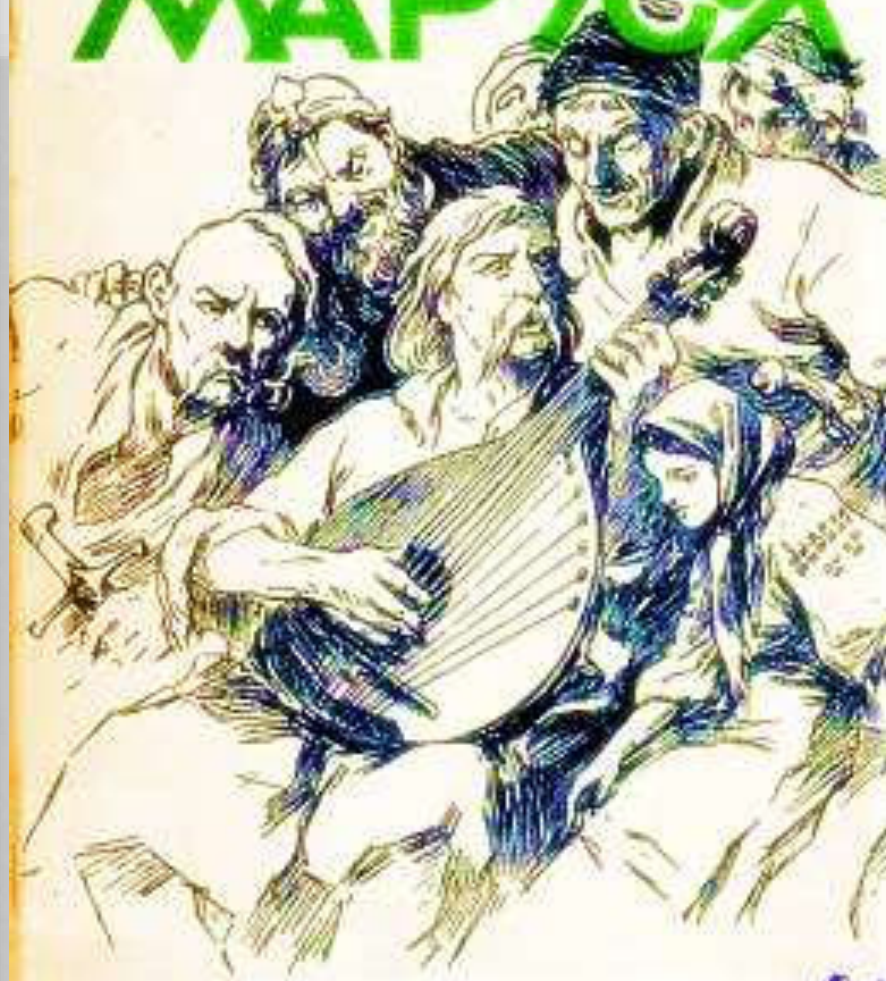
МАРУСЯ БОГУСЛАВКА



КОНДОР

МАРКО - БОВЧОК

МАРУСЯ



ЛІНІЯ САНЧУКА

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Складіть невелику (на 3-5хв.) усну розповідь на одну з тем:

- **Кобзарі — духовні провідники української нації.**
- **Чому пісні Марусі Чурай і тепер зворушують душі українців?**
- **Чому вчинок Марусі Богуславки є подвигом?**

Урахуйте вимоги до цього висловлювання:

- розповідь — це усний, зв'язний, логічний і послідовний виклад певної теми. У ній має бути вступ, основна частина й висновок;**
- розповідати потрібно жваво, емоційно, образно, висловлюючи й власну оцінку аналізованих фактів;**
- особливу увагу треба звертати на культуру мовлення, зокрема правильне наголошування слів (орфоепію).**